

Fischer vs. Gross (Jahn) a Nečas – Rada pro výzkum, vývoj a inovace mezi odborností a politikou

Jiří Zlatuška

Premiér Petr Nečas oznámil na zasedání Rady pro výzkum, vývoj a inovace dne 30. září 2011 skutečnost, že na Úřadu vlády zřídil novou pozici hlavního vědeckého poradce předsedy vlády, jako standardní úřednický post ve státní správě, resp. slovy premiéra „žádný formální nějaký externí post, ale je to standardizovaná tabulka tady na Úřadu vlády v mé přímé podřízenosti odpovídající pozici vrchního ředitele Úřadu vlády a že také dochází k reorganizaci Úřadu vlády, tak že do podřízenosti hlavního vědeckého poradce ze sekce odborných agend předsedy vlády přímo přechází příslušný Odbor pro vědu, výzkum a inovace, který bude v přímé podřízenosti hlavního vědeckého poradce“.

Na oznámení této změny navázala informace o premiérově úmyslu jmenovat Radu pro výzkum, vývoj a inovace zcela nově. Slovy premiéra Nečase: „Druhá věc, která je neméně důležitá, já jsem od začátku letošního roku obdržel několik rezignací na pozici v Radě pro výzkum, vývoj a inovace. Radu z Vás jsem požádal, aby je zatím nepodávali, nicméně sděluji, že prakticky téměř polovina členů Rady vyjádřila svůj úmysl podat rezignaci. Já za těchto okolností jsem se rozhodl postupovat tím způsobem, že nebudu navrhnout vládě doplnění téměř poloviny Rady, ale vláda ustaví novou Radu. Tím bych Vám chtěl všem poděkovat za velice kvalitní práci v Radě a současně sděluji, že rada z Vás bude oslovena a požádána, aby pokračovala v nové Radě a chtěl bych, aby ti z Vás, kteří budou osloveni, tak velmi poprosit, aby tu nabídku akceptovali.“

Postup avizovaný premiérem se začíná realizovat odvoláním členů RVVI, které bylo předloženo jako doplněný bod č. 15 na jednání v části „bez rozpravy“ na schůzi vlády dne 5. října 2011.

Postup premiéra Nečase připomíná radikální změnu, kterou prošla RVV (jako předchůdce RVVI) po nástupu vicepremiéra Jahna v Grossově vládě v srpnu 2004. M. Jahn tehdy přišel s vlastní představou o doplnění 20 průmyslníků do RVV, po konfrontaci s faktem, že RVV má stanovený počet členů, který nelze svévolně zvyšovat, zvolil cestu odvolání několika členů RVV před vypršením jejich funkčního období a doplnění Rady svými nominanty k 15. září 2004.

Zákon 130/2002 Sb. stanoví v odstavcích 3, 4 a 6 § 35:

(3) Rada pro výzkum, vývoj a inovace má 17 členů včetně předsedy. Členy Rady pro výzkum, vývoj a inovace s výjimkou jejího předsedy jmenuje vláda na návrh předsedy Rady pro výzkum, vývoj a inovace tak, aby byli zastoupeni zejména přední odborníci základního výzkumu a aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací.

(4) Členy Rady pro výzkum, vývoj a inovace s výjimkou jejího předsedy odvolává vláda na návrh předsedy Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Člen Rady pro výzkum, vývoj a inovace může písemně požádat předsedu Rady pro výzkum, vývoj a inovace o předložení návrhu vládě na své odvolání z této funkce. Do doby, než vláda rozhodne o návrhu na jeho odvolání, zůstává členem Rady pro výzkum, vývoj a inovace.

(6) Členství v Radě pro výzkum, vývoj a inovace je veřejnou funkcí, která nezakládá pracovněprávní vztah³³ k České republice. Za výkon této veřejné funkce náleží odměna, jejíž výši stanoví vláda, a cestovní náhrady, které se poskytují ve výši a za podmínek stanovených zákoníkem práce. Funkční období členů Rady pro výzkum, vývoj a inovace je čtyřleté. Člen Rady pro výzkum, vývoj a inovace může být jmenován nejvýše na dvě po sobě následující funkční období.

Přestože je z povahy odborné nezávislosti členů RVVI zřejmé, že stanovená délka funkčního období v odst. 6 by měla zabraňovat mocenskému odvolávání za názory, které se nelíbí předsedovi RVVI (premiérovi) či vládě, vůči kterým má být RVVI v poradní pozici, je absence další úpravy odvolávání vykládána tak, že vláda může na návrh předsedy odvolat člena RVV i v průběhu jeho funkčního období a důvody pro odvolání nejsou stanoveny. Je zřejmé, že tento výklad činí z RVVI orgán politický, nikoli odborný. Grossova vláda to explicitně vyjádřila *charakterizací RVVI jako orgánu s čistě poradním a odborným charakterem a sloužícího výhradně potřebám vlády s tím, že z náplně činnosti rady vyplývá, že nejenom postrádá rozhodovací pravomoc ve smyslu výkonu veřejné správy, ale v zásadě jakoukoli významnější rozhodovací pravomoc – rada předkládá návrhy a stanoviska vládě, která o nich s konečnou platností rozhoduje.* Tento argument by v dnešní situaci věcně neobstál, protože hodnocením výsledků a činnostmi provozovatele informačního systému dostala RVVI pravomoci činit rozhodnutí, která mohou podstatně ovlivňovat jak poskytovatele, tak příjemce veřejné podpory výzkumu a vývoje (přinejmenším informace o vyřazování výzkumných zpráv <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=551017>, <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=554330>, <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=554332> a patentů <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=588145>, <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=588155> uvádějí fakt, že se jedná o přímé rozhodování RVVI, nikoli jen poskytování podkladů pro vládu, zcela jasně).

V době působení premiéra Jana Fischera došlo v procesu nominace i výběru členů RVVI k podstatnému pozitivnímu posunu. Premiér Fischer oslovil řadu institucionálních aktérů o nominace. Předpokládal i veřejná slyšení s kandidáty, která měla vést k odborně, nikoli politicky podloženému výběru členů RVVI (nezájem nebo explicitní odpor předsedů obou vysokoškolských reprezentací včetně nového hlavního poradce pro vědu i ministryně tento záměr překazil, slyšení se nakonec uskutečnila téměř výhradně s kandidáty nominovanými AV ČR). Otevřenost procesu nominace byla významným signálem pozitivní změny směřující k vyššímu zastoupení odborných, nikoli politických hledisek v otázkách vědní politiky.

Nedávné kroky premiéra Nečase ukazují, že naděje či příslib z období Fischerovy vlády je věcí minulosti. Nová nominace nemůže z časových důvodů proběhnout otevřeným způsobem a zástupci vědeckých institucí budou zjevně ponecháni mimo hru (není respektována ani povinnost ministra školství, mládeže a tělovýchovy projednat významné kroky s reprezentacemi vysokých škol – projednání neproběhlo ani kvůli premiérovým krokům, ani kvůli postupu, který ministr při jednání vlády volí s ohledem na projednávané návrhy v této věci). Ve své řeči k RVVI premiér přiznal, že nekoná v souladu se zákonem přinejmenším s ohledem na přiměřenou dobu k jednání – rezignace některých členů vlády byly předloženy začátkem roku, přesto premiér vyčkával s předložením návrhu vládě podle postupu, který zákon výslovně stanoví. Stávající odůvodnění odvolání celé RVVI tím, že „*prakticky téměř polovina členů Rady vyjádřila svůj úmysl podat rezignaci*“ je velmi nevěrohodné a odpovídá postupu motivovanému politicky, nikoli věcně.

Výsledkem Jahnovy/Grossovy změny byla změna v obsazení RVVI, kterou premiér Topolánek dokázal využít při prosazování problematické a mezinárodním auditem dostatečně zpochybněné reformy financování výzkumu a vývoje.

Premiér Nečas se svým rozhodnutím s RVVI rázně skoncovat a dosadit ji znova celou vydává v Grossových stopách se zřejmým rizikem stejně problematických důsledků pro prostředí české vědy. Politická síla ukazuje reprezentantům vědeckých institucí v ČR, kteří se za Fischerovy vlády podíleli na nominacích, ze kterých tento premiér RVVI z větší části vybral, že je jejich odborný vhled dnes již opět zbytečný.